

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-669-0-2>

THE PROBLEM OF LABOR SHORTAGE IN UKRAINE THROUGH THE PRISM OF DEMOGRAPHIC CHANGES

ПРОБЛЕМА НЕСТАЧІ РОБОЧОЇ СИЛИ В УКРАЇНІ КРИЗЬ ПРИЗМУ ДЕМОГРАФІЧНИХ ЗМІН

Atamanska S. S.

*Candidate of historical sciences,
Associate professor Department
of social
and humanitarian disciplines,
Private Higher Educational
Establishment "European University"
Kyiv, Ukraine*

Атаманська С. С.

*кандидат історичних наук,
доцент кафедри соціально-
гуманітарних дисциплін,
Приватний вищий навчальний заклад
«Європейський університет»
м. Київ, Україна*

Veklych V. A.

*graduate student of the Department
of Economics, Finance and Accounting,
Private Higher Educational
Establishment "European University"
Kyiv, Ukraine*

Веклич В. А.

*аспірант кафедри економіки,
фінансів та обліку,
Приватний вищий навчальний заклад
«Європейський університет»
м. Київ, Україна*

Демографічний стан країни визначає її соціально-економічний розвиток, адже населення є основою трудових ресурсів і споживчого попиту. В Україні спостерігається скорочення працездатного населення, що спричиняє дисбаланс на ринку праці. У поєднанні з низьким рівнем оплати праці це призводить до зниження продуктивності та поступового виснаження трудового потенціалу держави.

Метою дослідження є комплексний аналіз проблеми дефіциту робочої сили в умовах демографічної кризи, виявлення пов'язаних із цим нових наукових викликів, визначення закономірностей їх формування та оцінювання впливу зазначених процесів на сучасний стан і тенденції розвитку ринку праці.

Дослідження проблем функціонування ринку праці, попиту та пропозиції робочої сили є предметом наукового інтересу таких вітчизняних вчених: Новик [1], Н. Любомудрова [2], О. Мантур-Чубата [3], О. Томчук [4], І. Штундер [5]. Дослідженню питань, пов'язаних з демографічною ситуацією, присвячені роботи інших дослідників: О. Біленко [6], І. Курило [7], З. Кобеля [8], Е. Лібанова [9], М. Ливар [10] та інших. Недостатньо дослідженими залишаються трансформаційні зміни у сфері пропозиції робочої сили, що впливають

на демографічну структуру ринку праці та формування дефіциту кадрів як чинника рівноваги світової економіки.

Демографічна ситуація може посилювати дисбаланс у попиті та пропозиції на ринку праці. Рівень народжуваності, чисельність працездатного населення, його гендерно-вікова структура визначає пропозицію робочої сили на ринку праці. Зниження чисельності населення та його доходів, яке є головним споживачем товарів та послуг, призводить в результаті до скорочення попиту на робочу силу в певних областях економіки.

Оцінюючи трудові ресурси, слід враховувати не лише їх чисельність, а й якісні демографічні характеристики: вікову та статеву структуру, кваліфікацію, мобільність. Лише з урахуванням професійно-кваліфікаційного рівня можна повноцінно оцінити наявний трудовий потенціал, адже саме якісний склад працівників значною мірою визначає стан ринку праці. Отже, демографічна динаміка трудових ресурсів має як кількісне, так і якісне значення.

Демографічна ситуація в Україні є катастрофічною – населення старіє і невпинно зменшується: наразі ми займаємо 33-тє місце у світі та 7-ме в Європі за кількістю населення. Статєво-віковий склад населення України вже давно не можна називати пірамідою. Згідно з актуальними даними, темп росту населення за статтю та віком всього населення України зменшувався в середньому на 2,92%, молоде покоління 18+ зменшувалося на 2,58%, а 60–65 років і старше навпаки збільшувалося на 17,63% і 3,78% [11].

За статистичними даними можна стверджувати: в Україні дуже високий рівень демографічної старості – частка осіб у віці від 60 років і старше станом на 2022 р. становить 67,43%. Демографічне старіння населення спричиняє розрив між потребою в молодих працівниках і їхньою фактичною кількістю, особливо на сільських територіях.

Звісно, війна негативно впливає на народжуваність, і основними ризиками для батьківства. Так, відповідно до результатів досліджень Центру соціальних змін і поведінкової економіки, є економічна нестабільність – 66.7%, невизначеність майбутнього – 61.5%, небезпека для здоров'я та життя – 61.2%, втрата житла через обстріли – 59.9%, вимушене переміщення – 53.1%, проблеми з психічним здоров'ям – 49.3%, розрив сімейних зв'язків – 49.3% та мобілізація молоді – 47.0% [12].

На початку повномасштабної війни ООН оцінювала чисельність населення у 36,7 млн осіб. Прогнозувалося, що до 2050 року Україна буде серед країн, де населення скоротиться на 20% – до 29,4 млн.

Наразі 74% компаній в Україні відчувають дефіцит кадрів, йдеться у дослідженні ринку праці, проведеному Європейською Бізнес

Асоціацією (ЕВА). Цей показник підвищився на 55% порівняно з періодом осені 2023 року. Більше ніж 60% учасників дослідження – це міжнародний бізнес. Половина з них є представниками великого, 43% – середнього і 7% – малого бізнесу. Брак працівників як перешкоду для ведення бізнесу відзначають 63% опитаних. Це другий за значимістю показник після перебоїв з електроенергією. У серпні 52,6% підприємств мали проблеми з пошуком кваліфікованих кадрів і 39,7% відчували нестачу некваліфікованих працівників.

Дефіцит кадрів змушує роботодавців усе частіше пропонувати вакансії шукачам без досвіду. За даними Work.ua, серед усіх вакансій у вересні 43% призначалися для кандидатів, які не мають досвіду роботи. Для порівняння, у вересні 2023 року їх було 36%. За словами заступниці міністра економіки Тетяни Бережної, якщо у 2021 році офіційний ринок праці нараховував 11,5 мільйона працівників, то у 2023 році ця цифра зменшилася до 9 мільйонів. Щоб забезпечити щорічне зростання ВВП до 2030 року на 7%, Україні потрібно додатково 4,5 мільйона працівників [13].

У ході численних демографічних досліджень, встановлено наявність впливу рівня освіти населення на дефіцит робочої сили в Україні в контексті демографічного розвитку. Освіта відіграє вирішальну роль у формуванні людського капіталу, особливо в умовах несприятливого демографічного розвитку.

У Стратегії розвитку вищої освіти України на 2022–2032 роки визначено ключову проблему – розрив між освітою та ринком праці, дисбаланс попиту і пропозиції та слабкий зв'язок із роботодавцями. Система підготовки фахівців має структурні недоліки й не забезпечує випускників затребуваними компетенціями. Наслідки війни послабили ринок праці через втрати виробництва, інфраструктури та вимушену міграцію. Водночас цифровізація й автоматизація підвищують потребу у фахівцях із сучасними навичками та здатністю до навчання впродовж життя.

Під час війни в Україні було зруйновано або пошкоджено понад 1500 закладів освіти – шкіл, профтехучилищ, коледжів і університетів. Багато студентів були змушені виїхати з домівок і продовжити навчання за кордоном. Це призвело до скорочення випуску фахівців і посилення дефіциту робочої сили, що, своєю чергою, негативно впливатиме на обсяги виробництва та рівень національного ВВП.

Одним із потенційних джерел трудових мігрантів є залучення іноземних студентів, сьогодні іноземці обирають українські ВНЗ через доступну вартість навчання та проживання (38%), якість освіти (25%) і бажання навчатися в Європі (18%). За даними Українського державного центру міжнародної освіти, на початок 2023 року в Україні

навчалоя понад 51 тис. іноземних студентів, переважно з Індії, Китаю та Марокко. Хоча зараз лише 15% із них залишаються в Україні, студенти – це недооцінене джерело потенційних працівників [14].

Твердження, що до України ніхто не поїде, є перебільшеним. Існує чимало прикладів міграції навіть з країн, які переживають або нещодавно пережили збройні конфлікти, зокрема Сирія, Афганістан, Ємен, Центральноафриканська Республіка, Демократична Республіка Конго та країни Балканського регіону. Активними є й міграційні потоки з держав зі складною економічною та безпековою ситуацією – таких як Венесуела, Пакистан, Куба, Зімбабве, Молдова. Україна, хоч і на 107-му місці за рівнем середньої зарплати, все ж може бути привабливою для людей із бідніших країн (наприклад, Філіппіни).

Отже, проблема нестачі робочої сили в Україні є критичним викликом, що формується під впливом глибоких демографічних змін – старіння населення, депопуляції, масової трудової міграції та катастрофічних наслідків російсько-української війни. Вирішення цієї проблеми вимагає комплексного підходу, що включає нову демографічну політику, створення умов для повернення мігрантів, реформування системи освіти та професійної підготовки, підвищення продуктивності праці через автоматизацію та цифровізацію.

Література:

1. Новик І. В. Демографічна безпека як стан захищеності держави, суспільства від демографічних загроз. *Ефективна економіка*. 2023. № 6. URL: <https://nauka.com.ua/index.php/ee/article/view/1725/1738>
2. Любомудрова Н. П., Гойчук В. І. Зміни на ринку праці в умовах воєнного стану та перспективи післявоєнного відновлення. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 40. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-31>
3. Мантур-Чубата О. С., Ваганова Л. В. Ринок праці України в умовах воєнного стану. *Економіка і регіон*. 2022. № 2 (85). С. 81–87. DOI: [https://doi.org/10.26906/EiR.2022.2\(85\).26364](https://doi.org/10.26906/EiR.2022.2(85).26364).
4. Томчук О. В. Аналіз трендів розвитку ринку праці в Україні: ключові зміни та виклики воєнного часу. *Innovation and Sustainability*. 2023. № 2. С. 110–119. DOI: <https://doi.org/10.31649/ins.2023.2.110.119>
5. Штундер І. О. Ринок праці України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 40. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-22.6>.
6. Біленко О. В., Горбань С. Ф. Демографічна ситуація в Україні: сучасний стан та основні проблеми. *Ефективна економіка*. 2022. № 1. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=9887> (дата звернення: 12.01.2026). DOI:10.32702/2307-2105-2022.1.78

7. Курило І. О. Демографічне старіння у столиці України, його особливості та сучасні виклики. *Демографія та соціальна економіка*. 2020. № 3. С. 17–36.

8. Кобеля З. І., Лаврук І. Г. Демографічна криза в Україні: причини та шляхи її подолання. *Науковий огляд*. 2019. № 4(57). С. 6–17. URL: <http://oaji.net/articles/2019/797-1562510667.pdf>

9. Лібанова Е. М., Позняк О. В., Цимбал О. І. Масштаби та наслідки вимушеної міграції населення України внаслідок збройної агресії Російської Федерації. *Демографія та соціальна економіка*. 2022. № 2 (48). С. 37–57.

10. Ливдар М. В., Ярошевич Н. Б., Степанова А. В. Демографічна ситуація в Україні: проблеми та шляхи її вирішення. *Приазовський економічний вісник*. 2019. № 6 (17). С. 304–309.

11. Статистичний збірник «Розподіл постійного населення України за статтю та віком» за 2022 р. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2022/zb/06/roz_nas22.pdf

12. Длігач А. Нас 25 мільйонів: або що чекає на Україну [Електронний ресурс] / Блог Андрія Длігача. – 10 вересня 2024 р. URL: https://lb.ua/blog/andrii_dlihach/633992_25_milyoniv_abo_shcho_chekaie.html

13. Романчук С. Шалені зарплати та дефіцит кадрів: що відбувається на ринку праці України. ЗагіТтя. 22 жовтня 2024 р. URL: <https://zagittya.com.ua/shaleni-zarplati-ta-deficit-kadriv-sho-vidbyvayetsia-na-rinky-praci-ukrayini/>

14. Міністерство освіти і науки України, Український державний центр міжнародної освіти. Іноземні студенти в Україні під час війни (2022–2023). URL: <https://studyinukraine.gov.ua/uk/international-students-in-ukraine-during-wartime-2022-2023/>